

NİZAMİ GƏNCƏVİ YARADICILIĞI AZƏRBAYCAN FOLKLORUNUN QAYNAĞI KİMİ

ACTIVITY OF NIZAMI GANJAVI AS A SOURCE OF AZERBAIJANI FOLKLORE

ТВОРЧЕСТВО НИЗАМИ ГЯНДЖЕВИ КАК ИСТОЧНИК АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ФОЛЬКЛОРА

Ağaverdi XƏLİL

Filologiya elmləri doktoru, dosent

AMEA Folklor İnstitutu

aqaverdi@yandex.ru

Summary

The works of the great Azerbaijani poet Nizami Ganjavi are one of the reliable sources of Azerbaijani folklore. In his works, samples of Azerbaijani folklore have been preserved intact until the modern period. The article examines the works of Nizami in the context of the relationship between oral and written traditions.

Key words: Azerbaijan, Nizami Ganjavi, folklore, tradition, literature

Резюме

Произведения великого азербайджанского поэта Низами Гянджеви является одним из надежных источников азербайджанского фольклора. В его произведениях образцы азербайджанского фольклора сохранились в целостности до современного периода. В статье исследуются произведения Низами в контексте взаимосвязях устной и письменной традиции.

Ключевые слова: Азербайджан, Низами Гянджеви, фольклор, традиция, литература

Vaxtilə ulu öndər Heydər Əliyev Nizami irsini çox yüksək qiymətləndirərək onun adı ilə bağlı elmi və mədəni tədbirlərin daha intensiv keçirilməsinin zəruriliyini qeyd etmişdi. Heydər

Əliyevin Nizami ilə bağlı söylədiyi fikirlərdən iki tezisi xüsusilə qeyd etmək istəyərdim:

1. Heydər Əliyev təklif edirdi ki, Nizami kimi böyük şəxsiyyətlərin yubileyləri hər il keçirilsin.

2. Nizami təkcə şair kimi deyil, həm də filosof kimi öyrənilməlidir.

Bu tezlərdən belə bir nəticə çıxarmaq olar ki, Nizami irsi dərinədən öyrənilməli və öyrədilməlidir və bu proses fasiləsiz olaraq həyata keçirilməlidir. Bunun üçün yuvarlaq rəqəmli yubileyləri gözləmək lazım deyil.

Mütəfəkkir və filosof kimi öyrənilməsi deyərkən isə şairin əsərlərinin müasir cəmiyyətin idrak prosesinə aktiv şəkildə cəlb edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Nizamini fasiləsiz şəkildə öyrənmək və Nizami fəlsəfəsini dərk etmək lazımdır. Heydər Əliyevin Azərbaycan cəmiyyətinə ulu tövsiyəsi belədir.

Bizim araşdırmamız cəmiyyətin mənəvi zənginləşməsi prosesində Nizaminin aktiv iştirakını nəzərdə tutan Heydər Əliyevin konseptual müddəaları üzərində qurulmuşdur. Biz məsələyə “Nizami və folklor”la yanaşı “folklor və Nizami” aspektindən də baxmağı məqsəduyğun hesab etmişik.

Beləliklə, bu mövzu bizim əvvəlki tədqiqatlarımızın davamı olaraq işlənmiş və hər iki aspekti özündə birləşdirmişdir.

Böyük Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin əsərləri Azərbaycan folklorunu yazılı ənənəyə daxil edən və onu müasir dövrümüzdə qədər qoruyan etibarlı qaynaqlardan biridir. Dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin əsərləri özündə qədim mədəniyyətin incilərini qoruyub saxlamış və əsrlər keçməsinə baxmayaraq, bu möhtəşəm mənəvi mirasın günümüzdə qədər itki və zədə görmədən gəlib çıxma bilməsini təmin etmişdir.

Nizami Gəncəvi yaradıcılığının folklorla əlaqəli şəkildə öyrənilməsinin tarixi XX əsrin birinci yarısından başlanır. Xüsusilə, böyük şairin 800 illik yubileyinə hazırlıq dövründə bir sıra dəyərli tədqiqatlar aparılmışdır. Bunlardan biri, şübhəsiz ki, Bertelsin məşhur “Böyük Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvi” adlı dəyərli

əsəridir. Bu əsərdə Nizami yaradıcılığını Azərbaycan şifahi ənənəsi ilə bağlayan önəmli məsələlərə yer verilmişdir.

Araşdırmalardan məlum olur ki, Nizami Gəncəvi xalq yaradıcılığına tükənməz bir xəzinə kimi baxmış, folklor nümunələrindən öz fikirlərini xalqa daha yaxşı çatdırmaq üçün ustalıqla istifadə etmişdir. Bu həqiqəti müşahidə edən rus şərqşünası Bertels yazır: “Əgər Nizami bəlli olmayan başqa yazılı mənbədən istifadə etməmişsə, o zaman Azərbaycanda çox geniş yayılmış olan şifahi rəvayətlər onun üçün material olmuşdur”.

Böyük şairin dünyaya gəlişi böyük Gəncə zəlzələsi dövrünə təsadüf etmiş, təbiətin təlatümü mədəniyyətin təkamülünə təkan vermişdir. Azərbaycan təbiətinin və cəmiyyətinin dünya mədəniyyətinə verdiyi möhtəşəm töhfə Nizaminin simasında və onun zəngin yaradıcılığında öz aydın ifadəsini tapmışdır.

Nizami yaradıcılığını Azərbaycan folkloru ilə əlaqəli öyrənmək təşəbbüsü görkəmli ədəbiyyatşünas alim Həmid Araslının tədqiqatlarında müşahidə olunur (4, 5). Alimin “Nizami əsərlərində el sözləri” adlı tədqiqatı birbaşa Azərbaycan folklor nümunələrinin şairin əsərlərində təsbit edilməsinə və onların təhlilinə həsr edilmişdir.

Nizami və folklor istiqamətində aparılan tədqiqatlar içərisində M.Təhmasibin, S.Paşayevin və b. əsərlərini qeyd edə bilərik (7, 8). M.Təhmasib mərasim folklorunu öyrənəndə də, Azərbaycan xalq dastnalarını da orta əsrlər dövründə araşdıranda da Nizami yaradıcılığındakı zəngin məlumatlara müraciət edib.

Sədnik Paşa Pirsultanlı uzun illər Nizami yaradıcılığını folklorla əlaqəli araşdırıb və bir sıra tədqiqatlar nəşr edib. Bizim Sədnik Paşa Pirsultanlının tədqiqatlarında Nizami və folklor məsələsi ilə bağlı ayrıca araşdırmamız, məqaləmiz vardır.

Biz Nizami və folklor məsələsinə Nizami yaradıcılığında folklor və ya Azərbaycan folkloru kontekstini istisna etmədən yanaşırıq. Lakin bizim tədqiqatımız təkcə bu kontekstlə məhdudlaşmır, Nizami yaradıcılığının özünün bir folklor qaynağı olması istiqamətini də özündə birləşdirir.

Qeyd etdiyimiz kimi, bir sıra tədqiqatlarda Nizami yaradıcılığında folklor məsələsi araşdırılmışdır. Bu istiqaməti biz də diqqətlə izləmişik və belə bir qənaətə gəlmişik ki, şairin yaradıcılığı Azərbaycan folkloru ilə sıx şəkildə bağlıdır. Bu bağlılıq özündə iki aspekti əhatə edir:

1. Nizami yaradıcılığı Azərbaycan folklorundan qaynaqlanmışdır.

2. Nizami yaradıcılığı Azərbaycan folkloru nümunələrini özündə yaşatmış və folklorun yazılı qaynağı olmuşdur.

Məlumdur ki, Nizami Azərbaycanda doğulub, Azərbaycan türküdür, əsərlərini isə o dövrün bir çox türk şairləri kimi türklərin bir dönmə şeir dili olaraq istifadə etdikləri fars dilində yazıb. Dil tədqiqatçılarımız Nizaminin dilində çoxlu türk sözləri aşkarladılar. Tarixçilərimiz onun yurdunun Azərbaycan olduğunu bir daha təsdiqlədilər. Dahi şairin əsərlərinin əsas qaynağı da Azərbaycan folkloru olmuşdur.

Qeyd edirəm ki, milli düşüncənin gerçəkləşdiyi folklor mətnləri əslində “zahirən tərcümə” olunur. Onun ifadə etdiyi sxem, kod və məlumat isə yerində qalır. Azərbaycan düşüncəsinə məxsus olan və ya düşüncənin Azərbaycan modelindəki sxemlər, kodlar və məlumatlar bir milli sistemin elementləri olduğundan onlar invariant xarakterlidir və dil tərcüməsi zamanı da dəyişməzlər. Çünki onlar dillə ifadə olunan dildən böyük vahidlərdir.

Nizami xalq hikmətini, zəkasını, xalq müdriqliyini hər şeydən üstün tuturdu. Onun əsərləri bunun ən yaxşı isbatıdır. Nizaminin dahi bir sənətkar kimi yetişməsində bir çox amillərlə yanaşı, zəngin Azərbaycan xalq yaradıcılığı mühüm rol oynamışdır.

Nizami şifahi ədəbiyyatın bir çox janrlarından istifadə etdiyi kimi, xüsusilə qədim eposdan bacarıqla istifadə etmişdir. Nizaminin “İskəndərnamə” əsərində biz əski türk dastanı olan “Şu xaqan”ın qalıqlarını görürük. Digər əsərlərində isə Azərbaycan xalq dastanları üçün xarakterik olan süjet və motivlərin işləndiyini müşahidə edirik.

“Leyli və Məcnun” mövzusunun Nizamidə və şifahi ənənədə yaşayan nümunələri Nizamini dastan yaradıcılığı kontekstində araşdırmaq üçün zəngin material verir. Bununla yanaşı, Nizami “Xosrov və Şirin”, “Fərhad və Şirin” kimi məhəbbət dastanlarını Azərbaycan məhəbbət dastanları ənənəsinin, “İskəndər dastanını” qəhrəmanlıq dastanlarının təsiri ilə yazıb. İskəndər şifahi ənənədə mövcud olan dastanların yeni modellərini yaradıb. Bu zaman o, Azərbaycan dastan strukturlarından bəhrələnib.

Bu dahi sənətkarın “Xəmsə” sində yüzlərlə folklor nümunəsinə rast gəlmək olar. Nizami Gəncəvinin əsərləri əsasında klassik ədəbi irsin folklorla əlaqəsi aşağıdakı şəkildə özünü göstərir:

1. Nizami Azərbaycan folklor nümunələrindən öz əsərlərində geniş şəkildə istifadə etmişdir.

2. Xalq ruhuna dərindən bələd olan Nizami Azərbaycan folklor nümunələrinin variantlarını yaratmışdır.

3. Nizamının əsərləri yeni folklor nümunələri yaranmasına material vermişdir. Nizami əsərlərində müxtəlif folklor nümunələrindən, o cümlədən əsatir və əfsanələrdən, rəvayətlərdən, xalq söyləmələrindən geniş istifadə etmiş və sənətkarlıq dühasını onlara əlavə etməklə kamil sənət nümayiş etdirmişdir. Nizami ilk böyük əsəri olan “Sirlər xəzinəsində” xalq əfsanə və nağıllarından istifadə etmişdir. Bunlardan “Süleyman və Əkinçi”, “Nuşirəvan və bayquşların söhbəti”, “Sultan Səncər və qarı”, “Firudin ilə maralın dastanı”, “Harun ər-Rəşid ilə dəlləyin dastanı” və başqa nümunələri göstərmək olar.

Məsələn “Firudin ilə maralın dastanı” hekayəsi Gəncə ərazisində məşhur olan “Qanlı daş” adlı əfsanə ilə demək olar ki, eynilik təşkil edir. Hər iki əfsanədə məşhur ovçunun qüdrəti, sonra bir qızı sevməsi, bu qıza qovuşmaq üçün məşhur bir maralı vurmali olduğu və daşların maralı amansız ovçudan xilas etməsi, sinələrini açılan oxa sipər etməsi, cansız bir daşdan qan axması ovçunun əməlindən peşman olması göstərilir. Əfsanədə dərin humanizm ifadə olunur. İnsanın vəhşiliyi üzündən daşların

belə qan ağlaması, nəhayətdə daş qəlbli insanın mənəvi oyanışı və əməlindən peşmançılıq çəkdiyi verilir.

“Sirlər xəzinəsi”ndəki maraqlı hekayələrdən biri də “Harun ər-Rəşid ilə dəlləyin dastanı” hekayəsi xalq arasında geniş yayılan “Əsir padşah” əfsanəsilə yaxından səsleşir. Qızılın – pulun nəyə qadir olduğu, insanı necə dəyişdiyi hər iki əfsanədə obrazlı şəkildə çox gözəl verilmişdir.

Ümumiyyətlə, Nizami əsərləri öz kökləri ilə Azərbaycan folkloruna çox bağlıdır. “Sirlər Xəzinəsi” əsərində verilən “Gül və zəhər əfsanəsi” xalq arasında başqa şəkildə danışılır, xalq arasında bu, “Loğman və şağirdi” adlı əfsanədir. Bu əfsanələr arasında elə ciddi fərqlər görmək olmur. Hər ikisində konflikt eynidir: iki alimdən biri yaşamalılı, digəri məhv olmalıdır, hər ikisində köhnə ilə yeninin güclü mübarizəsi, güclü zəhər hazırlayanın qələbəsi ilə deyil, ölümü ilə bitir. Rəqibinin ölümünə daha çox çalışsan, güclü zəhər hazırlayan istəyinə nail olmur.

Nizami epik şeirin təbiətinə uyğun olaraq əsətlir və əfsanələrdən geniş istifadə etmişdir. Dahi şair nakam məhəbbət dastanı olan “Leyli və Məcnun” dan ustalıqla bəhrələnmiş və “Xəmsə”sinə daxil olan “Leyli və Məcnun” poemasını qələmə almışdır. Lakin bu əfsanənin yalnız ərəb mənbələrindən alındığını iddia edənlər, əlbəttə, yanılırlar. Çünki bu əfsanə ərəb mənbələrində öz əksini tapana qədər qədim Babilistanın mixi yazılarında ədəbiyyatda həkk olunmuşdur. Yusif Ziya Şirvani bunlara əsaslanaraq yazır ki: “Nizaminin öz poemasının ancaq ərəb mənşəli əsasda qurmuş olduğunu təxmin etmək mümkün deyil. Çünki Nizaminin “Leyli və Məcnun” poemasında ərəb mənbələri həlledici rol oynamır, əksinə, poemanın yaranmasında şair üçün əsas mənbə olan və o zaman Azərbaycanda geniş intişar tapan xalq əfsanələri üstünlük təşkil edir”. Şirvan hökmdarı Axsitanın “Leyli və Məcnun” əfsanəsini qələmə almağı Nizamidən xahiş etməsi təsadüfi deyil, bu fakt da təsdiq edir ki, XII əsrdə belə bir əfsanə dillər əzbəri olmuş, Azərbaycan əhalisi arasında bu əfsanə sevilərək yayılmışdır.

Həmçinin Azərbaycan musiqisində “Rast-Pəncgah” muğamının guşələrindən birinin “Leyli və Məcnun” adlanması yuxarıda dediklərimizi təsdiq etməkdədir. Deməli, hələ Nizaminin nakam aşıqların faciəsinə həsr edilmiş “Leyli və Məcnun” poemasının daha qədim nümunəsi, azad sevgi motivlərini ifadə edən bədii incilər Azərbaycan folklorunda çox idi və qüdrətli şair də bundan həvəslə bəhrələnmişdir.

Nizaminin “Leyli və Məcnun” poemasında “İt və cavan” rəvayəti ilə şahın zülümkarlığı və etibarsızlığı anladılır. “Yeddi gözəl”də isə buna yaxın bir rəvayətlə hökmdara ibrət dərsi verir. Birincidə it sədaqətli, ikincidə isə satqındır. Hər iki rəvayətin xalq yaradıcılığında həm fərqli, həm də oxşar nümunələrinə geniş şəkildə rast gəlmək olar.

Nizami əsərlərində Azərbaycan xalq dastanları və nağılları yeni məzmun və forma almış, dövrün bütün hadisələri ilə səsleşdirilmişdir. Bütün bunlar xalq bədii təfəkkürünün inkişafına əhəmiyyətli təsir göstərmişdir.

N.Gəncəvi bir çox Azərbaycan atalar sözü və məsəllərini, aforizmlərini fars dilinə tərcümə etmiş, şeirin tələbinə uyğun olaraq öz əsərlərində geniş şəkildə istifadə etmişdir. Dahi şair xalq yaradıcılığı nümunələrindən istifadə etməklə bərabər, özü də yeni aforizmlər, hikmətli sözlər yazmışdır: “Ot kökü üstündə bitər”, “Pişik balasını istədiyindən yeyər”, “Söyüd ağacı bar verməz”, “Qoyunu qoyun ayağından asarlar, keçini keçı”, “Özgəyə quyu qazan özü düşər” və s.

Deməli, Nizami həm Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatından ustalıqla faydalanmış, həm də onun inkişafına güclü təsir etmişdir. Nizaminin əsərləri əsasında yaradılan müxtəlif şifahi xalq variantları da buna aydın sübutdur.

Epos yaradıcılığın son mərhələsində qədim epos və dastanlarla yanaşı, yeni dastanların yaranmasında Nizaminin “Xəmsə”si tükənməz bir xəzinə, qida mənbəyi rolunu oynamışdır. Ayrı-ayrı aşıq məktəblərinin, o cümlədən Gəncə-Şəmkir, Göyçə-Borçalı, Şirvan-Muğan aşıq məktəblərinin təsiri ilə neçə-neçə

yeni, dərin mündəricəli dastanlar yaradılmışdır. “Leyli və Məcnun”, “Fərhad və Şirin”, “Şahzadə Bəhram”, “Məmməd və Güləndam” və başqaları bunun ən yaxşı nümunələridir. Bunlardan “Leyli və Məcnun” dastanı Nizaminin eyniadlı poemasından, “Fərhad və Şirin” dastanı isə şairin “Xosrov və Şirin”indən, “Şahzadə Bəhram” və “Məmməd və Güləndam” isə Nizaminin “Yeddi gözəl” əsərindən qidalanaraq formalaşmışdır.

Nizami irsi müəyyən mənada, qədim Azərbaycan ədəbiyyatının, folklorun, qədim Azərbaycan bədii təfəkkürünün tükənməz xəzinəsidir.

“Yeddi gözəl” əsəri qədim əfsanələri özündə cəmləşdirmək baxımından çox zəngindir. Bu əsərdə “Dərbənd qalası”, “Göyərçin əfsanələri” – “Öncəqala əfsanəsi”, “Göyərçinin ayağı niyə qırmızıdır” əfsanələrinin müxtəlif variantları verilmişdir. Nizami Gəncəvi zəngin yaradıcılığında rəngarəng əfsanələrlə yanaşı, təmsillərdən də ustalıqla istifadə etmişdir. Şair istədiyi fikri, ideyanı daha canlı ifadə etmək üçün xalq təmsillərindən bacarıqla faydalanmışdır. Məsələn, onun “Sirlər xəzinəsində” verdiyi “Qarışqa və kəklik” təmsili xalq ədəbiyyatındakı “Pendir ağzında bir qara qarğa” təmsili ilə yaxından səsləşir. Biz bu təmsili Kırılovun təmsili kimi oxumuşuq. Yenə həmin əsərdə verilən “Bülbül ilə qızılquş”, “Meyvəsatınla tülkü”, “Ovçu, it və tülkünün dastanı” təmsilin ən yaxşı nümunələridir. Bundan sonra humanist şair “Xosrov və Şirin” poeması vasitəsi ilə göstərdi ki, o, öz yaradıcılığı ilə xalq həyatına, xalq yaradıcılığına dərinədən bağlı olan bir sənətkardır. “Xosrov və Şirin” əsərinin müqəddiməsində deyilir:

Məlum hekayədir bu “Xosrov Şirin”
Ancaq dastan yoxdur bu qədər şirin,
Ruha xoş gəlsədə bu gözəl dastan
Pərdədə qalmışdı bu gəlin çoxdan.

“Xəmsə”dəki hekayətlər, onların süjet və motivləri ilə səs-ləşən, ideya istiqamətlərinə uyğun, məzmunca yaxın olan folklor nümunələri (xüsusən əsatir və əfsanələr) bir qədər fərqli şəkildə olsa da, indi də Azərbaycan folklorunda mövcuddur.

Nizami öz əsərlərində Azərbaycan xalq ədəbiyyatının bütün nümunələrindən: atalar sözlərindən, məsəllərdən, əsatir və əfsanələrdən, rəvayətlərdən, nağıllardan, dastanlardan, hətta ən sadə görünən tapmacalardan belə yaradıcı şəkildə istifadə etmişdir.

Nizami əsərləri dildən-dilə keçsə də, milli istisini və odunu, özündəki türk folklor məlumatını, sxemini və kodunu öz daxili potensialı hesabına qoruyub saxlayır.

Nizami və folklor probleminə Azərbaycan xalq musiqisi ilə bağlı dəyərli araşdırmalar və aşkarlanmış faktlar da daxildir. “Nizami özünün əsərlərində, xüsusilə “Xosrov və Şirin”də, “İsgəndərnamə”nin “İqbalnamə” hissəsində musiqi məsələlərinə tez-tez toxunur. O, burada eyni zamanda ud, təmbür, ney, saz (setar) (setar – üç simli ən qədim musiqi alətidir. Setar Azərbaycan sazının əcdadı, ulu babası sayılır) (9, 66) və başqa çalğı alətlərinin adını çəkir, haqqında söz açır. Aydın olur ki, Nizami bu çalğı alətlərinin zahiri cəhətlərini deyil, onların quruluşunu, xüsusilə kök və pərdələrin rolunu çox düzgün bilirmiş, hətta pərdənin quru bağırısaqdan bağlandığını, telin ipəkdən olduğunu da qeyd edir: Quru bağırısaqdan bağladı pərdə (10, 77). Yaxud: Sazın ipək telli xoş avaz almış (11, 239). Nizami sazın kökləri və köklənməsinə də yaxından bələd imiş:

Hər pərdədə yalnız o adam çalar,

Ki, ola pərdədən yaxşı xəbərdar (10, 36).

“Əyri pərdədə çalğı çalınmaz” (12, 46) deyən sənətkar “Bu pozuq pərdədə oxuma nəğmə” (12, 96) misrası ilə çalğıçıya müraciət edir.

Hümmət eylə, burda ələ al sazı,

Ucalt bu pərdədə şirin avazı (11, 24).

Əlbəttə, buradan görünən məlumatlar zəngin musiqi mədəniyyətinin varlığından xəbər verir. Musiqi araşdırıcıları üçün əldə olan məlumatlar təhlil aparmağa, bu təsvirlər əsasında xalq musiqi alətlərinin əski formasını rekonstruksiya etməyə imkan verir. Burada adı geniş şəkildə keçən saz musiqi alətinin, ümumiyyətlə, musiqi aləti mənasında və ya onun diferensiallaşmış bir tipi kimi

işlənməsi məsələsi gələcək araşdırmalara mövzu ola bilər.

Folklor musiqisi ilə bağlı məlumatlara əsaslanaraq saz havaları haqqında da müəyyən təsəvvür əldə etmək mümkündür. Məsələ onda deyil ki, bu havalar XVI əsrdə sufi təriqət əsasında formalaşan və ilahi eşqi tərənnüm edən haqq aşıqlarının saz havaları ilə eyniyyət təşkil etməyə bilər. Amma bu, milli musiqi ənənəsinin tarixi bir mərhələsidir və bu mərhələdə mövcud olan musiqi mənzərəsini Nizaminin əsərlərində müşahidə edirik. Bu, kifayət qədər etibarlı bir mənbədir. Motivləri Nizami əsərlərində də müşahidə olunan bir sıra xalq dastanlarının mərasimlərlə bağlı olması məlumat dairəsini bir qədər də genişləndirir.

“Xəmsə” eyni zamanda, bütün digər keyfiyyətləri ilə yanaşı və onlara heç bir xələl gətirmədən, möhtəşəm bir folklor ensiklopediyasıdır. Bu ensiklopediyada xalqımızın mədəni dünyasını özündə mükəmməl şəkildə ehtiva edən xalq yaradıcılığının çeşidli sahələri, müxtəlif janrları, folklor, etnoqrafiyaya aid bilikləri əks olunmuşdur.

Nizami “Xəmsə”sindəki əsərlərin əksəriyyəti arxetiplərini folklorlardan götürür və ədəbi ənənəyə uyğun bir şəkildə dəyişir. Buradakı əsərlər əsasında möhtəşəm bir folklor antologiyası bərpa oluna bilər.

QAYNAQLAR

1. Ələkbərov M. Nizami Gəncəvi və Azərbaycan xalq yaradıcılığı (Namizədlik dissertasiyası). Bakı, 1947, s. 25
2. Ələkbərov M. Nizami yaradıcılığında Azərbaycan folklorunun təsiri. “Ədəbiyyat” qəzeti, 24 iyun 1938
3. Araslı H. Nizamidə xalq sözləri və xalq ifadələri. EA Az. f. Xəbərləri, 1942, sayı 8
4. Araslı H. Nizami və Azərbaycan xalq ədəbiyyatı. “Nizami Gəncəvi” məcmuəsi, Bakı, 1947
5. Axundov Ə. Nizami Gəncəvi və xalq yaradıcılığı. “Azərbaycan SSR EA xəbərləri”, 1954, sayı 2
6. Paşayev S. Nizami və folklor. Bakı, 1976
7. Paşayev S. Nizami və xalq əfsanələri. Bakı, 1983

8. Xəlil A. Orta çağ dünya modelinin strukturu və mifoloji arxetipləri // Rzasoy S. Nizami poeziyası: Mif-tarix konteksti. Bakı, 2003, s. 3-10

9. Bədəlbəyli Ə. Musiqi lüğəti, Bakı, 1969, s. 66

10. Nizami. İsgəndərnamə (İqbalnamə) B., 1967, s. 77

11. Nizami. Xosrov və Şirin, Bakı, 1962, s. 23

12. Nizami. İsgəndərnamə (Şərəfnamə), Bakı, 1964, s. 46